

บทที่ 5

การแจกริ้วัดตินามเพศหญิง

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากเรียนบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

1. เขียนและอธิบายการแจกริ้วัดตินาม เพศหญิง ที่เป็น อา การันต์ได้ครบทุกริ้วัดติ และทุกวณะ พร้อมทั้งสามารถแปลไทยเป็นบาลี แปลบาลีเป็นภาษาไทยได้
2. เขียนและอธิบายการแจกริ้วัดตินาม เพศหญิง ที่เป็น อิ การันต์ได้ครบทุกริ้วัดติและทุกวณะ พร้อมทั้งสามารถแปลไทยเป็นบาลี แปลบาลีเป็นไทยได้
3. เขียนและอธิบายการแจกริ้วัดตินาม เพศหญิง ที่เป็น อี การันต์ได้ครบทุกริ้วัดติและทุกวณะ พร้อมทั้งสามารถแปลไทยเป็นบาลี แปลบาลีเป็นไทยได้
4. เขียนและอธิบายการแจกริ้วัดตินาม เพศหญิง ที่เป็น อุ การันต์ได้ครบทุกริ้วัดติและทุกวณะ พร้อมทั้งสามารถแปลไทยเป็นบาลี แปลบาลีเป็นไทยได้
5. เขียนและอธิบายการแจกริ้วัดตินาม เพศหญิง ที่เป็น อู การันต์ได้ครบทุกริ้วัดติและทุกวณะ พร้อมทั้งสามารถแปลไทยเป็นบาลี แปลบาลีเป็นไทยได้

รายละเอียดของเนื้อหา การแจกวินิตินามเพศหญิง

คำนามที่เป็นเพศหญิง คือคำนามที่มีเสียงสระลงที่พยางค์ท้ายด้วยเสียงสระ 5 เสียงคือ อา อี อี อู อู เช่น นาวา (เรือ) เป็น อา การันต์ อิทธิ (ฤทธิ์) เป็น อิ การันต์ นารี (หญิง) เป็น อี การันต์ วิชชุ (สายฟ้า) เป็น อู การันต์ วฐู (หญิงสาว) เป็น อู การันต์ เป็นต้น

ต่อไปนี้เป็นกรณำคำนาม เพศหญิง ไปแจกด้วยวินิตินาม ให้ครบทุกวินิตินาม และทุกวณะ ไปตามลำดับการันต์ ดังนี้

1. อา การันต์ เพศหญิง

อา การันต์ เพศหญิง คือคำนามที่มีเสียงสระลงที่พยางค์ท้ายด้วยเสียง อา คำที่ลงท้ายด้วยเสียง อา จัดเป็นเพศหญิงอย่างเดียวเท่านั้น เป็นเพศอื่นไม่ได้ คำที่ลงท้ายด้วยเสียง อา มีดังนี้

ภரிய - เมีย	ฉายา - เงา
ทาริกา - เด็กหญิง	ทิสา - ทิศ
โทลา - ชิงช้า	คงคา - แม่น้ำคงคา
คัว - คอ	ชงฆา - แข็ง
ชีวหา - ลิ่น	กถา - คำพูด
ปญญา - ปัญญา	ปรีสา - บริวาร
ปิปาสา - ความกระหาย	ปูชา - การบูชา
สภขรา - ก้อนกรวด, น้ำตาลทราย	สาลา - ศาลา
สภา - สภา (ที่ประชุม)	ลีลา - หินศิลา
เสนา - กองทัพ, ผูงชน	สุรา - เหล้า
ตุลา - ความยุติธรรม	พาหา - แขน
ลชา - ครั่ง	กญญา - หญิงสาว
ชูหา - ความหิว	ลดา - เถาวัลย์
มณชุสา - กล่อง	มาลา - ดอกไม้, ระเบียบ
นาสา - จมูก	นาวา - เรือ
นิททา - ความหลับ	คทา - คทา (ตะบอง)
ชปา - ชบา	ถวิกา - ถุง
วนิตา - หญิงสาว	วสุธา - แผ่นดิน
วาลูกา - ทราย	วาจา - วาจา (คำพูด)
วิลีชา - ถนน	อาภา - รัศมี
โอชา - โอชะ	กจจนา - รักแร้
เจตนา - เจตนา (ความตั้งใจ)	ตารา - ดาว

ธารา - ธารน้ำ

หนูกา - คาง

อิกษณิกา - ทญิงแม่เม็ด

อุกกา - คบเพลิง

เอสิกา - เสาระเนียด

ฉุริกา - กฤษ

ภาสา - ภาษา

อจฉรา - นางฟ้าอัปสร

อีสา - งอนไถ

อูกา - เล็น

ชฎีกา - ลืม

ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นข้อนำ ภரியา (เม็ย) ไปแจกวิภัตตินามให้ครบทุกวิภัตติและทูกวณะ สำหรับเป็นตัวอย่างค่านามอื่น ๆ ที่ลงท้ายด้วยเสียง อา ดังนี้

ภரியา (เม็ย)

วิภัตติ	เอกวณะ	พหุณะ
1.	ภரியา	ภரியา, ภரியาโย
2.	ภரியั	ภரியา, ภரியาโย
3.	ภரியาย	ภரியากิ, ภரியากิ
5.		
4.	ภரியาย	ภரியานั
6.		
7.	ภரியาย, ภரியายั	ภரியาสู
8.	ภริเย	ภரியา, ภரியาโย

หมายเหตุ คำที่พิมพ์หมึกดำหนา เป็นรูปย่อวิภัตตินาม อา การันต์ เพศหญิง หนึ่ง ในหนังสือบาลีไวยากรณ์ ตรีวิภาค ภาคที่ 2 นามและอักษยศัพท์ ของ สมเด็จพระเจ้า หน้า 44 บทอาลปะนะ เอกวณะ มีรูปเป็น เอ อย่าง กณญ¹⁰

ต่อไปนี้เป็นรูปย่อ อา การันต์ เพศหญิง นักศึกษาพึงจดจำให้ขึ้นใจ ดังนี้

วิภัตติ	เอก	พหุ
1.	- อา	- อา, - โย
2.	- อั	- อา, - โย
3.	- ย	- กิ, - กิ
5.		
4.	- ย	- นั
6.		
7.	- ย, - ยั	- สู
8.	- เอ	- อา, - โย

¹⁰สมเด็จพระเจ้า เล่มเดิม, หน้า. 44.

สาเหตุที่ได้รู้ประวัติดังกล่าว มีวิธีการผสมกันระหว่าง อา การันต์ กับวิภัตินาม มีวิธีการทำดังนี้

วิภัติ	เอกวจนะ	พหุวจนะ
1.	(อา + ลี) - อา	(อา + โย) - อา, - โย
2.	(อา + อ) - อ	(อา + โย) - อา, - โย
3.	(อา + นา) - ย	(อา + หิ) - ภิ, - หิ
4.	(อา + สุมา) - ย	(อา + หิ) - ภิ, - หิ
5.	(อา + ส) - ย	(อา + น) - น
6.	(อา + ส) - ย	(อา + น) - น
7.	(อา + สมิ) - ย, - ย	(อา + ส) - ส
8.	(อา + ลี) - เอ	(อา + โย) - อา, - โย

คำอธิบายเพิ่มเติม

1. วิภัติที่ 2 เอกวจนะ อ คงรูปไว้ แต่ให้รัสสะ อา การันต์ เป็น อ
2. วิภัติที่ 3, 4, 5, 6, 7 เอกวจนะ ได้แก่ นา, ส, สุมา, ส, สมิ ผสมกับ อา เป็น ย เฉพาะวิภัติที่ 7 เปลี่ยน สมิ เป็น ย ก็ได้
3. ในหนังสือบาลีไวยากรณ์ ภาคที่ 2 เล่มนามและอักษยศัพท์ หน้า 44 อลปนะ เอกวจนะ แจกวิภัติเป็น เอ แต่ในหนังสือบาลีไวยากรณ์ ของ ท่าน ศ. เอ.พี พุทธทัตตะ มหานายกเถระ แจกวิภัติเป็นเสียง อา

แบบฝึกหัด

1. ให้นำศัพท์นาม อา การันต์ เพศหญิง สัก 2 ศัพท์ข้างล่างนี้ ไปแจกด้วยวิภัตินามให้ครบทุกวิภัติและทุกวจนะ

ตารา - ดวงดาว	ทาริกา - เด็กหญิง
ธารา - ธารน้ำ	ภาสา - ภาษา
ปญญา - ปัญญา	มาลา - ดอกไม้
สาลา - ศาลา	อาภา - รัศมี

2. แปลไทยเป็นบาลี

ตัวอย่าง

1. อันว่าเรือทั้งหลาย - นาวา, นาวาโย
2. ซึ่งทิศ - ทิส
3. อันว่าคำพูดของเด็กหญิง - ทาริกาย วาจา

คำอธิบาย

1. อันว่าเรือทั้งหลาย เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 1 พหูวนะ รูปย่อวิภัติที่ 1 พหูวนะคือ อา-โย คำศัพท์ว่าเรือ ได้แก่ นาวาจึงแจกวิภัติเป็น นาวา, นาวาโย

2. ซึ่งทิศ เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 2 เอกวนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ซึ่ง..... รูปย่อวิภัตินี้คือ อัม คำศัพท์ว่าทิศ ได้แก่ ทิศา แจกวิภัติเป็น ทิสฺ แปลว่า ซึ่งทิศ

3. อันว่าคำพูดของเด็กหญิง แยกออกเป็น 2 คำ คือ อันว่าคำพูด คำหนึ่ง ของเด็กหญิง คำหนึ่ง

อันว่าคำพูด เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 1 เอกวนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า อันว่า.....รูปย่อวิภัตินี้คือ อา คำศัพท์ว่า คำพูด ได้แก่ วาจา แจกวิภัติเป็น วาจา แปลว่า อันว่าคำพูด ของเด็กหญิง เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 6 เอกวนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ของ..... รูปย่อวิภัตินี้คือ ย คำศัพท์ว่าเด็กหญิง คือ ทาริกา ฉะนั้นจึงแจกวิภัติเป็น ทาริกาย แปลว่า ของเด็กหญิง

เมื่อแปลสองคำเป็นบาลีเรียบร้อยแล้ว ให้นำบทนามสองบทนั้นมาเรียงเป็นวลีนาม ตามหลักการไวยากรณ์บาลี คำขยายคำนามให้เรียงไว้หน้าคำนาม ในที่นี้คำขยายได้แก่ของ เด็กหญิง - ทาริกาย ต้องเรียงไว้หน้าคำว่าคำพูด- วาจา วาจาเป็นคำหลักเรียงไว้หลัง เพราะฉะนั้น จึงเรียงเป็น ทาริกาย วาจา แปลว่าอันว่าคำพูดของเด็กหญิง

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลไทยเป็นบาลี

1. ด้วยเงาทั้งหลาย	2. แก่หญิงสาวทั้งหลาย
3. จากเด็กหญิงทั้งหลาย	4. ของภาษาทั้งหลาย
5. ในดวงดาวทั้งหลาย	6. ซึ่งเงาทั้งหลาย
7. ด้วยกองทัพ	8. แก่นางฟ้า
9. จากสภา	10. ของหญิงสาว
11. อันว่าภาษาของเมีย	12. ซึ่งดอกไม้บนพื้นดิน
13. ด้วยปัญญาของบริวาร	14. เพื่อเด็กหญิงบนศาลา
15. จากที่ประชุมของกองทัพ	16. แห่งการบูชาด้วยดอกไม้
17. บนเรือของกองทัพ	18. ด้วยรัศมีแห่งดวงดาวทั้งหลาย
19. ซึ่งความยุติธรรมทั้งหลายด้วยปัญญา	20. จากเงาของศาลา

3. แปลบาลีเป็นไทย

ตัวอย่าง

1. ปญญ์ - ซึ่งปัญญา
2. วาจากิ - ด้วย, จากคำพูดทั้งหลาย
3. มาลาณ ฉายา - อันว่า, ซึ่งเงาของดอกไม้ทั้งหลาย

คำอธิบาย

1. ปญญ์ ศัพท์เดิมคือ ปญญา เป็น อา การันต์ เพศหญิง อ เป็นรูปย่อของวิภตติที่ 2 เอกวจนะ แปลว่า ซึ่ง.....ปญญ์ จึงแปลว่าซึ่งปัญญา

2. วาจากิ ศัพท์เดิมคือ วาจา กิ เป็นรูปย่อของวิภตติที่ 3, 5 พหูวจนะ วิภตติที่ 3 แปลว่า ด้วย วิภตติที่ 5 แปลว่า จาก เพราะฉะนั้น วาจากิ จึงแปลว่า ด้วย, จากคำพูดทั้งหลาย

3. มาลาณ ฉายา แยกออกเป็น 2 บทคือ มาลาณ บทหนึ่ง ฉายา บทหนึ่ง
มาลาณ ศัพท์เดิมคือ มาลา แปลว่าดอกไม้ น เป็นรูปย่อ วิภตติที่ 4, 6 พหูวจนะ วิภตติที่ 4 แปลว่าแก่ วิภตติที่ 6 แปลว่า ของเพราะฉะนั้นบทว่า มาลาณ ในที่นี้จัดเป็นวิภตติที่ 6 แปลว่าของ เป็นวิภตติที่ 4 ไม่ได้ เพราะวิภตติที่ 4 เป็นสัมปทานการก ไซกักริยา เช่น ให้แก่ ถวายแต่ มาลาณ ในที่นี้แปลว่า ของดอกไม้ทั้งหลาย

ฉายา ศัพท์เดิมเป็น ฉายา แปลว่า เงา เป็นได้ทั้งสองวิภตติ คือวิภตติที่ 1, 2 ทั้งสองวจนะ ในที่นี้แปลเป็นวิภตติที่ 1 เอกวจนะในฐานะเป็นตัวประธาน ไม่ได้แปลเป็นวิภตติที่ 2 ถ้าแปลเป็นวิภตติที่ 2 ต้องแปลว่าซึ่งเงา หรือซึ่งเงาทั้งหลาย เพราะเป็นได้สองวจนะ

เมื่อได้บทสองบทแล้ว ในการแปลให้แปลจากบทหลังซึ่งถือว่าเป็นบทตั้งบทหลักเสียก่อนแล้วแปลบทขยายทีหลัง บทขยายบาลีนิยมเรียงไว้หน้า ในที่นี้บทว่า มาลาณ เป็นบทขยายของบทว่า ฉายา ฉายาเป็นบทหลัก จึงแปลว่า อันว่าเงา หรือ ซึ่งเงาของดอกไม้ทั้งหลาย แปลบทว่า ฉายา เป็นวิภตติที่ 1, 2 เอกวจนะ ถ้าต้องการแปลเป็นพหูวจนะให้เต็มว่าทั้งหลายเข้าไปต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลบาลีเป็นไทย

1. กถา	2. สาลิ
3. ปุชชาย	4. กญฺญานํ
5. มาลาภิ	6. เจตนาเย
7. สภาสุ	8. วาจิ
9. ปญญา	10. ตารานํ
11. วนิตาย วาจิ	12. มาลาเย ลตาภิ
13. เสนาย ตุลาเย	14. สภาย ฉายาย
15. ตารานํ อากานํ	16. กญฺญานํ เจตนาสุ
17. กุมาริกานํ ปญญาภิ	18. สาลายํ สุรา
19. นาวายํ นิททาภิ	20. ปุชชาย เจตนาเย

2. อี การันต์ เพศหญิง

อี การันต์ เพศหญิง คือค่านามเพศหญิงที่มีเสียงสระลงที่พยางค์ท้ายด้วยเสียง อี เช่น รตติ (กลางคืน) คำที่ลงท้ายด้วยเสียง อี เพศหญิง มีดังนี้

รตติ - กลางคืน	องคุลี - นิ้วมือ
อสนี - ผ้าผ่า	ชนติ - ความอดทน
กิตติ - ชื่อเสียง	อฏฺวิ - ป่า
มตี - ความรู้	ภุมิ - พื้นดิน
นาลี - เครื่องวัด	โทณิ - เรือ
ปตฺติ - ทหารราบ	ทนฺหุภิ - กลอง
สตี - ความจำ	อฺฐิ - อฺฐิ (ฝุ่น)
วฺภูจฺฉิ - ฝน	วฺภูตฺฉิ - ความเจริญ, วฺฒิ
ยภฺจฺฉิ - ไม้เท้า	ยฺภูติ - หญิงสาว
อิทฺธิ - ฤทธิ	อฺฐมิ - คลื่น
อิตฺติ - จัญไร	อฺกฺกฺกฺลิ - หม้อข้าว
กฺภู - สะเภา	คณฺทฺธิ - ระฆัง
ฉฺวิ - ผิว	ชลฺลฺลิ - สะเก็ดไม้
ตฺนฺตฺติ - แบบแผน, เส้นด้าย	นฺนฺทฺธิ - ความเปล็ดเปล็น
รติ - ความยินดี	ปญฺทฺธิ - สันเท้า
วติ - ร้ว	สตฺตฺติ - หอก
สนฺธิ - สนธิ (ความเชื่อมต่อ)	ลทฺธิ - ลัทฺธิ (การได้รับ)

ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นกรณำศัพท์ว่า รตติ (กลางคืน) ไปแจกด้วยวิภัตตินามทุกวิภัตติและทุกวจนะเพื่อเป็นตัวอย่างศัพท์อื่น ๆ ดังนี้

วิภัตติ	รตติ (กลางคืน)	พหุวจนะ
1.	เอกวจนะ รตติ	รตตี, รตติโย
2.	รตติ°	รตตี, รตติโย
3.	รตติยา	รตตีภิ, รตตีหิ
5.	รตติยา, รตฺยา	รตตีภิ, รตตีหิ
4. } 6. }	รตติยา	รตตีन्
7.	รตติยา, รตติย°, รตฺย°	รตตีสุ
8.	รตติ	รตตี, รตติโย

หมายเหตุ ที่ขีดเส้นใต้ คือรูปย่อของวิภัติ อี การันต์ เพศหญิง รูปย่อวิภัติ อี การันต์ เพศหญิง มีดังนี้

วิภัติ	เอก	พหู
1.	- อี	- อี, - โย
2.	- อัม	- อี, - โย
3. } 5. }	- ยา	- ภี, - หี
4. } 6. }	- ยา	- นัม
7.	- ยา, - ยัม	- ส
8.	- อี	- อี, - โย

สาเหตุที่รูปวิภัตติดังกล่าว มีวิธีการผสมกันระหว่าง คำนามที่เป็น อี การันต์ กับ วิภัตตินาม ดังมีวิธีทำดังนี้

วิภัติ	เอกวจนะ	พหูวจนะ
1.	(อี + ส) - อี	(อี + โย) - อี, โย
2.	(อี + อัม) - อัม	(อี + โย) - อี, - โย
3.	(อี + นา) - ยา	(อี + หี) - ภี, หี
5.	(อี + สฺมา) - ยา	(อี + หี) - ภี, หี
4.	(อี + ส) - ยา	(อี + นัม) - นัม
6.	(อี + ส) - ยา	(อี + นัม) - นัม
7.	(อี + สฺมิมฺ) - ยา, - ยัม	(อี + ส) - ส
8.	(อี + อี) - อี	(อี + โย) - อี, - โย

คำอธิบายเพิ่มเติม

1. อี การันต์ เพศหญิง เฉพาะวิภัติ 3, 4, 5, 6, 7 เอกวจนะ แปลง นา, ส, สฺมา, ส, สฺมิมฺ เป็น ยา
2. วิภัติที่ 5 เอกวจนะ แปลง สฺมา เป็น อา ได้ ในวิภัติที่ 7 เอกวจนะ แปลง สฺมิมฺ เป็น ยัม และเป็น อัม เอา อี เป็น ย ลบ ต เสีย

แบบฝึกหัด

1. จงนำศัพท์ที่เป็น อี การ์รันต์ เพศหญิงสัก 2 ศัพท์จากข้างล่างนี้ ไปแจกวิภัตตินามให้ครบทุกวิภัติ และทุกวจนะ

มติ - ความรู้

รติ - ความยินดี

ลหุธิ - ลัทธิ

สนธิ - สนธิ

อิหุธิ - ฤทธิ

ขนฺติ - ความอดทน

2. แปลไทยเป็นบาลี

ตัวอย่าง

1. อันว่าความอดทนทั้งหลาย - ขนฺติ, ขนฺติโย

2. ด้วยความรู้ทั้งหลาย - มติภิ

3. จากความยินดีของลัทธิ - ลหุธิยา รติยา

คำอธิบาย

1. อันว่าความอดทนทั้งหลาย เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 1 พหุวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า อันว่า....ทั้งหลาย รูปย่อวิภัตินี้คือ อี - โย ศัพท์ว่า ความอดทน ได้แก่ ขนฺติ จึงแจกวิภัติเป็น ขนฺติ, ขนฺติโย

2. ด้วยความรู้ทั้งหลาย เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 3 พหุวจนะ รูปย่อวิภัตินี้คือ ภิ - หิ ศัพท์ว่า ความรู้ ได้แก่ มติ แจกวิภัติเป็น มติภิ, มติหิ

3. จากความยินดีของลัทธิ แยกออกเป็น 2 คำคือ จากความยินดี คำหนึ่ง ของลัทธิ คำหนึ่ง

จากความยินดี เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 5 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า จาก....รูปย่อของวิภัตินี้คือ ยา ศัพท์ว่าความยินดี ได้แก่ รติ แจกวิภัติเป็น รติยา (จากความยินดี)

ของลัทธิ เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 6 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ของ.....รูปย่อวิภัตินี้คือ ยา ศัพท์ว่า ลัทธิ ได้แก่ ลหุธิ แจกวิภัติเป็น ลหุธิยา แปลว่า ของลัทธิ

เมื่อแปลวลีนามสองคำได้แล้ว ต่อไปนำเข้าเรียงคำ จากความยินดี - รติยา เป็นคำหลัก เรียงไว้ข้างหลัง ส่วนคำว่าของลัทธิ - ลหุธิยา เป็นคำขยายให้เรียงไว้ข้างหน้า จึงเรียงเป็น ลหุธิยา รติยา แปลว่าจากความยินดีของลัทธิ

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลไทยเป็นบาลี

1. อันว่าฤทธิทั้งหลาย

2. ซึ่งลุ่มทั้งหลาย

3. ด้วยความจัญไรทั้งหลาย

4. จากคลื่น

5. แห่งความอดทน

6. ที่ผิว

7. อันว่าฤทธิแห่งความอดทน

8. ด้วยความรู้แห่งลัทธิ

9. จากสะเก็ดไม้ด้วยไม้เท้า	10. ในความต่อแแห่งความยินดี
11. ซึ่งเส้นด้ายทั้งหลายที่รั้ว	12. ด้วยความยินดีแห่งความเพลิตเพลิน
13. จากสะเอวที่ลี้ม	14. แก่ผิวด้วยสะเก็ดไม้ทั้งหลาย

3. แปลบาลีเป็นไทย

ตัวอย่าง

1. ชนฺติ - ซึ่งความอดทน
2. ลหุณฺโณ - แก่, ของลัทธิทั้งหลาย
3. ลหุณฺณิยา มตฺตึภิก - ด้วย, จากความรู้ทั้งหลายแห่งลัทธิ

คำอธิบาย

1. ชนฺติ คัพท์เดิมเป็น ชนฺติ เสียง อํ เป็นวิภคิตที่ 2 เอกวจนะ วิภคิตนี้แปลว่า ซึ่ง.....ชนฺติ จึงแปลว่า ซึ่งความอดทน

2. ลหุณฺโณ คัพท์เดิมเป็น ลหุณฺ-ลัทธิ นํ เป็นวิภคิตที่ 4, 6 พหุวจนะ วิภคิตที่ 4 แปลว่า แก่ วิภคิตที่ 6 แปลว่า ของ ทีฆะ อิ เป็น อี ลหุณฺ จึงแปลว่า แก่, ของลัทธิทั้งหลาย

ลหุณฺณิยา มตฺตึภิก แยกออกเป็น 2 บทคือ ลหุณฺณิยา บทหนึ่ง มตฺตึภิก เป็นบทหนึ่ง

ลหุณฺณิยา คัพท์เดิมเป็น ลหุณฺ เป็น อิ การันต์ เพศหญิง ยา เป็นรูปย่อของวิภคิตที่ 6 เอกวจนะแปลว่า แห่ง, ของ ลหุณฺณิยา จึงแปลว่าแห่งลัทธิ

มตฺตึภิก คัพท์เดิมเป็น มติ แปลว่าความรู้ ภิ เป็นรูปย่อวิภคิตที่ 3, 5 พหุวจนะ ในที่นี้ เป็นวิภคิตที่ 5 แปลว่า จาก เพราะฉะนั้น มตฺตึภิก จึงแปลว่า จากความรู้ทั้งหลาย

เมื่อแปลบทสองบทได้แล้ว วิธีแปลให้แปลจากบทหลังก่อน เสร็จแล้วแปลบทหน้าซึ่งเป็นบทขยาย วลีนามสองบทว่า ลหุณฺณิยา มตฺตึภิก จึงแปลว่า จากความรู้ทั้งหลายแห่งลัทธิ

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลบาลีเป็นไทย

1. อิหุณฺ	2. อาณิ
3. ชนฺติ	4. ฉวียา
5. นนฺทียา	6. รตฺตียํ
7. ลหุณฺณิ	8. สหฺนฺธิสุ
9. มตฺตึ	10. ชลฺลิสฺยา ฉวึ
11. ลหุณฺณิ อิตฺติโย	12. นนฺทียา รตฺตียา
13. สหฺนฺธิ มตฺตียา	14. รตฺตียํ อิตฺติโย
15. อาณิยา กภู	16. ชนฺติยา อิหุณฺ

อี การ์นต์ เพศหญิง

อี การ์นต์ เพศหญิง คือคำนามเพศหญิงที่ลงท้ายด้วยเสียงสระ อี เช่น นารี (หญิง) เป็นต้น คำนามที่ลงท้ายด้วย อี การ์นต์ เพศหญิง มีดังนี้

กุมารี - เด็กหญิง	ปฐวี - แผ่นดิน
พรณี - หญิงแม่เรือน	มาตุลาณี - ป้า, น้า
ถี - หญิง	วิชนี - พัด
ธานี - เมือง	สิมพลี - ไม้จ้าว
ภาคินี - น้องสาว	นที - แม่น้ำ
พราหมณี - นางพราหมณี	ทาสี - ทาสหญิง
เทวี - เทวี, พระราชินี	คาวี - วัวตัวเมีย
หตุถินี - ช้างตัวเมีย	อิตถี - หญิง
กทลี - ต้นกล้วย	กาก็ - กาดัวเมีย
กุกุฎี - แม่ไก่	มิตี - กวางตัวเมีย
โปกุชรณี - สระบัว	ราชินี - พระราชินี
สกุณี - นกตัวเมีย	สซี - เพื่อนหญิง
ตรุณี - เด็กหญิง	วาปี - สระน้ำ

ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นกรณำศัพท์ว่า นารี (หญิง) ไปแจกด้วยวิภัตินาม ครบทุกวิภัติและทุกภาวะ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับศัพท์อื่น ๆ ดังนี้

นารี (หญิง)

วิภัติ	เอกภาวะ	พหูภาวะ
1.	นารี	นารี, นารีโย
2.	นารี°	
3. } 5. }	นารียา	นารีภี, นารีหิ
4. } 6. }	นารียา	นารีณั
7.	นารียา, นารียั	นารีสุ
8.	นารี, นารี	นารี, นารีโย

หมายเหตุ ในหนังสือบาลีไวยากรณ์ วจวิภาค เล่ม 2 นามและอัพยศัพท์ หน้า 48 ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส บทอาลปนนะ เอกวจนะ มีรูปเป็น นารี¹¹ เป็นเสียงสั้น ส่วนในหนังสือแบบเรียนบาลี เล่ม 1 หน้า 34 ของ ศ.เอ.พี. พุทธทัตตะ บทอาลปนนะ เอกวจนะ มีรูปเป็น นารี¹² เสียงยาว

ต่อไปนี้เป็นรูปย่อของวิภัติ อี การันต์ เพศหญิง มีดังนี้

วิภัติ	เอกวจนะ	พหูวจนะ
1.	- อี	- อี, - โย
2.	- อ๋	- อี, - โย
3.	- ยา	- ภี, - หี
5.		
4.	- 81	- หน้
6.		
7.	- ยา, - ยั	- สุ
8.	- อี, - อี้	- อี, - โย

สาเหตุที่ได้รูปวิภัตติดังกล่าว มีหลักการผสมกันระหว่าง อี การันต์ กับวิภัตตินาม

มีดังนี้

วิภัติ	เอกวจนะ	พหูวจนะ
1.	(อี+ ลี) - อี	(อี+ โย) - อี, - โย
2.	(อี + อ๋) - อ๋	(อี + โย) - อี, - โย
3.	(อี + นา) - ยา	(อี + หี) - ภี, - หี
5.	(อี + ส) - ยา	(อี + หน้) - หน้
4.	(อี + สุมา) - ยา	(อี + หี) - ภี, - หี
6.	(อี + ส) - ยา	(อี + หน้) - หน้
7.	(อี + สมิ) - ยา, - ยั	(อี + สุ) - สุ
8.	(อี + ลี) - อี, - อี้	(อี + โย) - อี, - โย

¹¹สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดโชฯ เล่มเดิม หน้า 48.

¹²A.P. Buddhaddatt, Op. cit., p. 34

คำอธิบายเพิ่มเติม

1. วิกฤตที่ 3, 4, 5, 6, 7 เอกวจนะคือ นา, ส, สุมา, ส, สมิ เปลี่ยนเป็น ยา แต่ให้รัสสะ อี การันต์ เป็น อี
2. วิกฤตที่ 7 เอกวจนะ สมิ เปลี่ยนเป็น ย ก็ได้
3. บทอาลปะนะ เอกวจนะ หนังสือบาลีไวยากรณ์ ของ สมเด็จพระ เป็น อี ส่วนของลังกา (พุทธทศตะ) เป็น อี

แบบฝึกหัด

1. จงนำศัพท์นามที่เป็น อี การันต์ เพศหญิง สัก 2 ศัพท์จากข้างล่างนี้ ไปแจกวิกฤตินาม ทุกวิกฤตติ และทุกวจนะ

กุมารี - เด็กหญิง

ธานี - เมือง

ปฐวี - แผ่นดิน

ราชินี - พระราชินี

ตรุณี - เด็กหญิง

เทวี - เทวี, พระราชินี

2. แปลไทยเป็นบาลี

ตัวอย่าง

1. อันว่าเด็กหญิง - กุมารี
2. ในเมือง - ธานียา, ธานีย
3. จากแผ่นดินในแม่น้ำ - นทียา ปฐวียา

คำอธิบาย

1. อันว่าเด็กหญิง เป็นคำแปลมาจากวิกฤตติที่ 1 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า อันว่า....รูปย่อวิกฤตตินี้คือ อี ศัพท์ว่าเด็กหญิง ได้แก่กุมารี จึงแจกวิกฤตติเป็น กุมารี-อันว่าเด็กหญิง
2. ในเมือง เป็นคำแปลมาจากวิกฤตติที่ 7 เอกวจนะ แปลว่า ใน สังเกตได้จากคำแปลว่า ใน...รูปย่อวิกฤตตินี้คือ ยา, ย ศัพท์ว่า เมือง ได้แก่ ธานี แจกวิกฤตติเป็น ธานียา, ธานีย - ในเมือง
3. จากแผ่นดินในแม่น้ำ แยกออกเป็น 2 คำคือ จากแผ่นดิน คำหนึ่ง ในแม่น้ำ คำหนึ่ง จากแผ่นดิน เป็นคำแปลมาจากวิกฤตติที่ 5 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า จาก....รูปย่อวิกฤตตินี้คือยา ศัพท์ว่าแผ่นดิน ได้แก่ ปฐวี แจกวิกฤตติเป็น ปฐวียา-จากแผ่นดิน
ในแม่น้ำ เป็นคำแปลมาจากวิกฤตติที่ 7 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ใน....รูปย่อวิกฤตตินี้คือ ยา, ย ศัพท์ว่า แม่น้ำ ได้แก่ นที แจกวิกฤตติ เป็น นทียา, นทีย-ในแม่น้ำ รัสสะ อี การันต์ เป็น อี

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลไทยเป็นบาลี

1. ซึ่งแม่น้ำทั้งหลาย	2. ด้วยน้องสาวทั้งหลาย
3. แต่พระราชินี	4. แก่ทาสหญิงทั้งหลาย
5. จากหญิง	6. จากเด็กหญิงทั้งหลาย
7. ของแผ่นดิน	8. ของเด็กหญิง
9. ที่สระน้ำ	10. ที่สระน้ำทั้งหลาย
11. แก่เด็กหญิงทั้งหลายในเมือง	12. ที่สระน้ำทั้งหลายในเมือง
13. ซึ่งเด็กหญิงทั้งหลายของป่า	14. อันว่าพัดจากไม้จิว
15. แก่นกตัวเมียจากแม่น้ำ	16. จากพระราชินีในเมือง
17. จากเพื่อนหญิงทั้งหลายของเด็กหญิงทั้งหลาย	18. อันว่าเด็กหญิงทั้งหลายในสระบัว
19. จากน้องสาวของป่า	20. จากเมืองของพระราชินี

3. แปลบาลีเป็นไทย

ตัวอย่าง

1. กุมาริ - ซึ่งเด็กหญิง
2. ธาณีย - ในเมือง
3. มาตุลานิยา ตรุณินิ - แก่, ของเด็กหญิงทั้งหลายของป่า

คำอธิบาย

1. กุมาริ ศัพท์เดิมเป็น กุมาริ เป็น อี การันต์ เพศหญิง นิคคหิต ° (อ) เป็นรูปย่อวิภตติที่ 2 เอกวจนะ วิภตตินี้แปลว่า ซึ่ง.....บพว่า กุมาริ แปลว่า ซึ่งเด็กหญิง
2. ธาณีย ศัพท์เดิมเป็น ธาณี เป็น อี การันต์ เพศหญิง แปลว่า เมือง ย เป็นรูปย่อวิภตติที่ 7 เอกวจนะ วิภตตินี้แปลว่า ใน ธาณีย แปลว่า ในเมือง
3. มาตุลานิยา ตรุณินิ แยกออกเป็น 2 บทคือ มาตุลานิยา บทหนึ่ง ตรุณินิ บทหนึ่ง
มาตุลานิยา ศัพท์เดิมเป็น มาตุลานี เป็น อี การันต์ เพศหญิง แปลว่า ป่า ยา เป็นรูปย่อในหลายวิภตติ ในที่นี้เป็นรูปย่อวิภตติที่ 6 เอกวจนะ แปลว่า ของ มาตุลานิยา แปลว่า ของป่า
ตรุณินิ ศัพท์เดิมเป็น ตรุณี แปลว่า เด็กหญิง เป็น อี การันต์ เพศหญิง น เป็นรูปย่อของวิภตติที่ 4, 6 พหุวจนะ วิภตติที่ 4 แปลว่า แก่.....ทั้งหลาย วิภตติที่ 6 แปลว่า ของ.....ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นจึงแปลได้สองวิภตติเป็น ตรุณินิ แก่, ของเด็กหญิงทั้งหลาย

ในบทนามสองบทนั้น มาตุลานิยา (ของป่า) ทำหน้าที่เป็นบทขยายของบพว่า ตรุณินิ บทว่า ตรุณินิ เป็นหลัก เรียงไว้ข้างหลัง เวลาแปลเป็นไทย ให้แปลบทหลักก่อน เสร็จแล้วแปลบทขยาย ในที่นี้จึงแปลว่า แก่, ของเด็กหญิงทั้งหลายของป่า

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลบาลีเป็นไทย

1. กุมารี	2. ธาณี
3. ภาคินี	4. ปฐวี
5. นที	6. วาปี
7. ราชนิยา	8. นทีย์ ปฐวี
9. มาตุลานิยา ภาคินี	10. โปกษณีย สกณิ
11. พุราหุณิน ทาสี	12. นทีย์ อิตถิ
13. ปฐวี กทลีย	14. อิตถิน กากิ

4 อุ การันต์ เพศหญิง

อุ การันต์ เพศหญิง คือคำนามเพศหญิง คือคำนามเพศหญิงที่มีเสียงสระลงที่พยางค์ท้าย เป็นเสียง อุ เช่น วิชช (สายฟ้า) เป็นต้น

คำที่ลงท้ายด้วย อุ การันต์ เพศหญิง มีดังนี้

วิชช - สายฟ้า	รชช - เชือก
อุรุ - ทราย	กาสุ - หลุม
เธนุ - แม่โคนม	ยาคุ - ข้าวต้ม
ลาธุ - น้ำเต้า	กเรณู - ช้างตัวเมีย
ธาตุ - ธาตุ, รากศัพท์	สสสุ - แม่ผิว
กจจุ - โรคหืด	ทททุ - หิดเปื่อย

ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นกรณำศัพท์ว่า รชช (เชือก) เพศหญิง ไปแจกวิภัตตินามครบทุกวิภัตติและทุกวจนะ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับศัพท์อื่น ๆ ดังนี้

วิภัตติ	เอกวจนะ	พหุวจนะ
1.	รชช	รชช, รชชโย
2.	รชช	รชช, รชชโย
3. } 5. }	รชชยา	รชชภิ, รชชหิ
4. } 6. }	รชชยา	รชชน
7.	รชชยา, รชชย	รชชสุ
8.	รชช	รชช, รชชโย

คำที่ขีดเส้นใต้เป็นรูปวิภัตติย่อของ อุ การันต์ เพศหญิง เพื่อให้จดจำได้ดียิ่งขึ้น ขอทำเป็นรูปวิภัตติย่อทุกวิภัตติ ดังนี้

วิภัตติ	เอก	พหู
1.	- อุ	- อุ, - โย
2.	- อัม	- อุ, - โย
3.	- ยา	- ภี, - ทิ
4.	- ยา	- นัม
5.	- ยา	- ภี, - ทิ
6.	- ยา	- นัม
7.	- ยา, - ยัม	- ส
8.	- อุ	- อุ, - โย

สาเหตุที่ได้รูปวิภัตติดังกล่าว มีวิธีการผสมกันระหว่าง อุ การันต์ เพศหญิง กับวิภัตตินาม ดังนี้

วิภัตติ	เอกวจนะ	พหูวจนะ
1.	(อุ + ส) - อุ	(อุ + โย) - อุ, โย
2.	(อุ + อัม) - อัม	(อุ + โย) - อุ, - โย
3.	(อุ + นา) - ยา	(อุ + ทิ) - ภี, - ทิ
4.	(อุ + ส) - ยา	(อุ + นัม) - นัม
5.	(อุ + สฺมา) - ยา	(อุ + ทิ) - ภี, - ทิ
6.	(อุ + ส) - ยา	(อุ + นัม) - นัม
7.	(อุ + สฺมิมฺ) - ยา, - ยัม	(อุ + ส) - ส
8.	(อุ + ส) - อุ	(อุ + โย) - อุ, - โย

คำอธิบายเพิ่มเติม

1. อุ การันต์ เพศหญิง เฉพาะวิภัตติที่ 3, 4, 5, 6, 7 เอกวจนะคือ นา, ส, สฺมา, ส, สฺมิมฺ เปลี่ยนเป็น ยา เฉพาะวิภัตติที่ 7 เปลี่ยนเป็น ยัม อีกด้วย
2. อุ การันต์ เมื่อนำไปแจกในฝ่ายพหูวจนะ ให้ที่ชะ อุ เป็น อุ

แบบฝึกหัด

1. จงนำศัพท์นาม อุ การันต์ เพศหญิง จากข้างล่างสัก 2 ศัพท์ไปแจกวิภัตินามให้ครบทุกวิภัติ และ
ทุกวจนะ

วิชชุ - สายฟ้า

รชชุ - เชือก

ธาดุ - ธาดู

ยาคุ - ข้าวต้ม

สสุสุ - แม่ฉั่ว

อุรุ - ทราย

2. แปลไทยเป็นบาลี

ตัวอย่าง

1. อันว่าธาดุ - ธาดู

2. ซึ่งหลุม - กาสู้

3. แก่แม่โคนมในหลุม - กาสูย์ เหนุยา

คำอธิบาย

1. อันว่าธาดุ เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 1 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า
อันว่า....รูปย่อวิภัตินี้คือ อุ ศัพท์ว่าธาดุ ได้แก่ ธาดู จึงแจกวิภัติเป็น ธาดู แปลว่า อันว่าธาดู

2. ซึ่งหลุม เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 2 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ซึ่ง....รูปย่อ
วิภัตินี้คือ อ ลบ อ เหลือเฉพาะ นิคคหิต (อ) ศัพท์ว่าหลุม คือ กาสู แจกวิภัติเป็น กาสู้ แปลว่า
ซึ่งหลุม

3. แก่แม่โคนมในหลุม แยกออกเป็น 2 คำคือ แก่แม่โค คำหนึ่ง ในหลุม คำหนึ่ง
แก่แม่โคนม เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 4 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า แก่....รูป
ย่อวิภัตินี้คือ ยา ศัพท์ว่าแม่โคนม ได้แก่ เหนุ จึงแจกวิภัติเป็น เหนุยา แปลว่า แก่แม่โคนม

ในหลุม เป็นคำแปลมาจากวิภัติที่ 7 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ใน....รูปย่อ
วิภัตินี้คือ ยา ย ศัพท์ว่าหลุม ได้แก่ กาสู แจกวิภัติเป็น กาสูยา หรือกาสูย์

ในการเรียงคำในประโยคคำขยายในภาษาไทยเรียงไว้ข้างหลัง ภาษาบาลีเรียงคำขยายไว้
ข้างหน้า คำว่าในหลุม เป็นคำขยายของคำว่า แก่แม่โคนม แม่โคนม เป็นคำหลัก ภาษาไทยเรียงไว้
ข้างหน้า บาลีให้เรียงไว้ข้างหลัง เพราะฉะนั้นวลีว่า แก่แม่โคนมในหลุม จึงเรียงเป็น กาสูย์ เหนุยา
แปลว่าแก่แม่โคนมในหลุม

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลไทยเป็นบาลี

1. ซึ่งทรายทั้งหลาย	2. จากหลุม
3. ด้วยข้าวต้ม	4. แก่แม่โคนมทั้งหลาย
5. จากข้าวต้มทั้งหลาย	6. ด้วยเชือกทั้งหลาย
7. แก่แม่ผัว	8. ในธาตุทั้งหลาย
9. ของแม่ผัวทั้งหลาย	10. ซึ่งน้ำเต้าทั้งหลาย
11. ซึ่งข้างตัวเมียด้วยเชือก	12. ด้วยข้าวต้มของแม่ผัว
13. อันว่าโรคหิตจากแม่โคนม	14. อันว่าธาตุทั้งหลายของสายฟ้า
15. ซึ่งทรายทั้งหลายในหลุม	16. ด้วยสายฟ้าทั้งหลายในเชือก

3. แปลบาลีเป็นไทย

ตัวอย่าง

1. วิชฺฐุ - ซึ่งสายฟ้า
2. ธาตุภิก - ด้วย, จากธาตุทั้งหลาย
3. สสฺสุยา ยาคุ - อันว่าข้าวต้มของแม่ผัว

คำอธิบาย

1. วิชฺฐุ ศัพท์เดิมเป็น วิชฺฐุ แปลว่าสายฟ้า (วิหฺยุ) เป็น อุ การันต์ เพศหญิง นิคคหิต (อ) เป็นรูปย่อวิภัตติที่ 2 เอกวจนะ แปลว่า ซึ่ง วิชฺฐุ จึงแปลว่า ซึ่งสายฟ้า (วิหฺยุ)

2. ธาตุภิก ศัพท์เดิมเป็น ธาตุ แปลว่า ธาตุ หรือรากศัพท์ ภิก เป็นรูปย่อวิภัตติที่ 3, 5 พหุวจนะ แปลว่าด้วย, จาก ทิฆะ อุ เป็น อุ ธาตุภิก จึงแปลว่า ด้วย, จากธาตุทั้งหลาย ลักษณะนี้แปลได้ 2 วิภัตติ

3. สสฺสุยา ยาคุ แยกออกเป็น 2 บทคือ สสฺสุยา บทหนึ่ง ยาคุ บทหนึ่ง

สสฺสุยา ศัพท์เดิมเป็น สสฺสุ แปลว่าแม่ผัว เป็น อุ การันต์ เพศหญิง ยา เป็นรูปย่อของวิภัตติที่ 3, 4, 5, 6, 7 ในที่นี้ใช้เป็นวิภัตติที่ 6 เอกวจนะ สสฺสุยา จึงแปลว่า ของแม่ผัว

สำหรับยาคุ นั้น ศัพท์เดิมเป็น ยาคุ แปลว่าข้าวต้ม เป็น อุ การันต์ เพศหญิง ใช้เป็นวิภัตติที่ 1 เอกวจนะ แปลว่า อันว่า ยาคุ จึงแปลว่าอันว่าข้าวต้ม

ในการแปลให้แปลบทหลังก่อน เพราะบทหลังจัดเป็นบทสำคัญ ส่วนบทหน้าจัดเป็นบทขยาย ให้แปลทีหลัง สสฺสุยา ยาคุ จึงแปลว่า อันว่าข้าวต้มของแม่ผัว

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลบาลีเป็นไทย

1. วิชชช	2. รชช
3. อรรุภ	4. อรรุยา
5. กาสุหน	6. กาสุยา
7. เชนุภ	8. ยาคุ
9. ลาวุย์	10. กเรณุยา
11. อรรุย์ เชนุ	12. ลาวุยา รชชภ
13. วิชชช ฐาตุภ	14. สสสุยา ยาคุยา
15. กาสุย์ รชช	16. วิชชชยา กเรณุ

5. อุ การันต์ เพศหญิง

อุ การันต์ เพศหญิง คือคำนาม เพศหญิง ที่มีเสียงสระลงที่พยางค์ท้ายเป็นเสียงสระ อุ เช่น วฐ แปลว่า หญิงสาว เป็นต้น

ศัพท์ที่ลงท้ายด้วย อุ การันต์ เพศหญิง มีดังนี้

ภ - แผ่นดิน

ชมภ - ไม้หญ้า

จมุ - เสนา

สรภ - ดูกแก

สินธุ - แม่น้ำสินธุ

วิฐ - เถาวัลย์

วฐ - หญิงสาว

ฯลฯ

ต่อไปนี้เป็นกรณนำศัพท์ว่า วฐ (หญิงสาว) ไปแจกด้วยวิภตตินามครบทุกวิภตติและทุกวจนะ เป็นตัวอย่างศัพท์อื่น ๆ ดังนี้

วิภตติ	เอกวจนะ	พหูวจนะ
1.	วฐ	วฐ, วฐโย
2.	วฐ	วฐ, วฐโย
3. } 5.	วฐยา	วฐภ, วฐหิ
4. } 6.	วฐยา	วฐน
7.	วฐยา, วฐย	วฐสุ
8.	วฐ	วฐ, วฐโย

รูปย่อ อู การันต์ เพศหญิง มีดังนี้

วิภัติ	เอก	พหู
1.	- อุ	- อุ, - โย
2.	- อัม	- อุ, - โย
3.	ยา	ภี, - ทิ
4.		
6.	- ยา	- หนั
7.	- ยา, - ยัม	- ส
8.	- อุ	- อุ, - โย

หมายเหตุ ในหนังสือบาลีไวยากรณ์ วชิรวิภาค เล่ม 2 นามและอักษยศัพท์ หน้า 56 ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส บทอาลปะนะ เอกวจนะ แจกวิภัติเป็น อู สาเหตุที่รับรู้วิภัติย่อดังกล่าว มาจากการผสมกันระหว่าง อู การันต์ เพศหญิง กับ วิภัตตินามนั้น ๆ ดังมีวิธีทำ ดังนี้

วิภัติ	เอกวจนะ	พหูวจนะ
1.	(อุ+ ลี) - อุ	(อุ + โย) - อุ, - โย
2.	(อุ + อัม) - อัม	(อุ + โย) - อุ, - โย
3.	(อุ + นา) - ยา	(อุ + ทิ) - ภี, - ทิ
4.	(อุ + ส) - ยา	(อุ + หนั) - หนั
5.	(อุ + สฺมา) - ยา	(อุ + ทิ) - ภี, - ทิ
6.	(อุ + ส) - ยา	(อุ + หนั) - หนั
7.	(อุ + สฺมิมิ) - ยา, - ยัม	(อุ + ส) - ส
8.	(อุ + ลี) - อุ	(อุ + โย) - อุ, - โย

คำอธิบายเพิ่มเติม

1. อู การันต์ เพศหญิง วิภัติที่ 3, 4, 5, 6, 7 เอกวจนะ คือ นา, ส, สฺมา, ส, สฺมิมิ เปลี่ยนเป็น ยา เฉพาะวิภัติที่ 7 เอกวจนะ เปลี่ยน สฺมิมิ เป็น ยัม ก็ได้
2. วิภัตตินามตามข้อ 1 ในฝ่ายเอกวจนะ ให้รัสสะ อู เป็น อู ทุกวิภัติ เช่น วรฺยา, วรฺยัม เป็นต้น

แบบฝึกหัด

1. จงนำศัพท์นามที่เป็น อุ การันต์ เพศหญิง จากข้างล่างนี้สัก 2 ศัพท์ ไปแจกวิภตตินามให้ครบทุกวิภตติและทวจนะ

ชมภู - ไม้หว่า

จมุ - เสนา

วิรู - เถาว์ลย์

สินธุ - แม่น้ำสินธุ

สรพู - ตู้กแก

2. แปลไทยเป็นบาลี

ตัวอย่าง

1. อันว่าแม่น้ำสินธุ - สินธุ

2. ซึ่งแผ่นดิน - ภู

3. อันว่าเสนาในแผ่นดิน - ภูย จมุ

คำอธิบาย

1. อันว่าแม่น้ำสินธุ เป็นคำแปลมาจากวิภตติที่ 1 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า อันว่า....รูปย่อวิภตตินี้คือ อุ ศัพท์ว่าแม่น้ำสินธุ คือ สินธุคำแปลนี้จึงแจกวิภตตินามเป็น สินธุ

2. ซึ่งแผ่นดิน เป็นคำแปลมาจากวิภตติที่ 2 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ซึ่ง....รูปย่อวิภตตินี้คือ อ ศัพท์ว่าแผ่นดิน ได้แก่ ภู แจกวิภตติที่ 2 เอกวจนะมีรูปเป็น ภู แปลว่า ซึ่งแผ่นดิน

3. อันว่าเสนาในแผ่นดิน แยกออกเป็น 2 คำคือ อันว่าเสนา คำหนึ่ง ในแผ่นดิน คำหนึ่ง อันว่าเสนา เป็นคำแปลมาจากวิภตติที่ 1เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า อันว่า....รูปย่อวิภตตินี้คือ อุ ศัพท์ว่าเสนา ได้แก่ จมุ อันว่าเสนา จึงแต่งเป็นบาลีได้ว่า จมุ

ในแผ่นดิน เป็นคำแปลมาจากวิภตติที่ 7 เอกวจนะ สังเกตได้จากคำแปลว่า ใน....รูปย่อวิภตตินี้คือ ยา, ย ศัพท์ว่าแผ่นดิน ได้แก่ ภู แจกวิภตติเป็น ภยา, ภูย

ในการแปลวลีที่ว่า อันว่าเสนาในแผ่นดิน ในภาษาไทย อันว่าเสนาเป็นคำหลัก เรียงไว้ข้างหน้าในบาลีจัดคำหลักนี้เรียงไว้ข้างหลัง คำว่าในแผ่นดิน ในภาษาไทยจัดเป็นคำขยายเรียงไว้ข้างหลังสำหรับบาลีคำขยายเรียงไว้ข้างหน้า เพราะฉะนั้นวลีว่า อันว่าเสนาในแผ่นดิน จึงเรียงในบาลีเป็นว่า ภูย จมุ หรือ ภยา จมุ

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลไทยเป็นบาลี

1. อันว่าเสนาทั้งหลาย

2. ซึ่งเถาว์ลย์

3. ด้วยไม้หว่า

4. ด้วยไม้หว่าทั้งหลาย

5. แก่ตู้กแก

6. แก่ตู้กแกทั้งหลาย

7. จากแผ่นดินทั้งหลาย

8. ของแผ่นดินทั้งหลาย

9. ที่ต้นหว้า	10. ที่เถาว์วัลย์ทั้งหลาย
11. ด้วยเถาว์วัลย์ทั้งหลายในต้นหว้า	12. ซึ่งตุ๊กแกทั้งหลายที่ต้นหว้า
13. จากแม่น้ำสินธุในแผ่นดิน	

3. แปลบาลีเป็นไทย

ตัวอย่าง

1. สรพุกิ - ด้วย, จากตุ๊กแกทั้งหลาย
2. สินธุ - ซึ่งแม่น้ำสินธุ
3. ชมพูย์ จมฺยา - จากเสนาที่ต้นหว้า

คำอธิบาย

1. สรพุกิ ศัพท์เดิมเป็น สรพฺ แปลว่าตุ๊กแก ภิ เป็นรูปย่อของวิภตติที่ 3, 5 พหูวนะ วิภตติที่ 3 แปลว่า ด้วย วิภตติที่ 5 แปลว่า จาก เพราะฉะนั้น สรพุกิ จึงแปลได้ 2 วิภตติแปลว่าด้วย, จาก ตุ๊กแกทั้งหลาย

2. สินธุ ศัพท์เดิมเป็น สินธุ แปลว่าแม่น้ำสินธุ อ เป็นรูปย่อของวิภตติที่ 2 เอกวนะ แปลว่า ซึ่ง สินธุ จึงแปลว่าซึ่งแม่น้ำสินธุ

3. ชมพูย์ จมฺยา แยกออกเป็น 2 บทคือ ชมพูย์ บทหนึ่ง จมฺยา บทหนึ่ง

ชมพูย์ ศัพท์เดิมเป็น ชมพู แปลว่าต้นหว้า เป็น อุ การันต์ เพศหญิง ย เป็นรูปย่อวิภตติที่ 7 เอกวนะ แปลว่า ใน, ที่, บน ชมพูย์ แปลว่า ที่ต้นหว้า

ส่วน จมฺยา ศัพท์เดิมเป็น จมฺ แปลว่า เสนา เป็น อุ การันต์ เพศหญิง ยา เป็นรูปย่อวิภตติที่ 3-7 เอกวนะ ในที่นี้จัดเป็นวิภตติที่ 5 เอกวนะ แปลว่า จาก จมฺยา จึงแปลว่า จากเสนา

ในการแปลวลีบาลีว่า ชมพูย์ จมฺยา ให้ถือหลักว่า ชมพูย์ เป็นบทขยายในภาษาบาลี เรียงไว้ข้างหน้า เวลาแปลเป็นภาษาไทยให้แปลทีหลัง ส่วนบทว่า จมฺยา จัดเป็นบทสำคัญเรียงไว้ข้างหลัง เวลาแปลเป็นไทยให้แปลก่อนแล้วแปลบทขยายทีหลัง วลีว่า ชมพูย์ จมฺยา จึงแปลว่า จากเสนาที่ต้นหว้า

ต่อไปนี้เป็นแบบฝึกหัดแปลบาลีเป็นไทย

1. จมฺ	2. ชมพู์
3. วิรุยา	4. วิรุภิ
5. ชมพูหน	6. สรพฺยา
7. สินธุย์	8. ภูยา
9. ชมพูย์ วิรุภิ	10. ภูย์ วิรุ
11. ชมพูยา สรพฺหน	12. วิรุยา จมฺหน